paviršiumi keramika) šurfuose 3 ir 4 fiksuotas apardytas juodo smėlio kultūrinis sluoksnis preliminariai datuojamas X–XIV a. Aptikti plačios chronologijos titnago radiniai rodo, kad šioje vietoje galėjusi būti akmens amžiaus stovyklavietė arba bronzos amžiaus gyvenvietė.

The lower ward of Merkinė hillfort

In 2019, four test pits (4 m^2) were excavated and seven 1 m deep boreholes were made during a field evaluation on the plot at Gardino St. 26 on the grounds of the lower ward of Merkinė hillfort (Varėna District, S Lithuania) (Fig. 1). A 10–60 cm thick cultural layer was recorded in test pits 1, 3, and 4 (Fig. 2) and in boreholes 1, 2, 5, 6, and 7. Based on the fragmentary finds (partly thrown and hand thrown pottery with smooth surfaces) (Fig. 3), the disturbed black sand cultural layer was preliminarily dated to the 10th–14th centuries. The discovered flint finds with a broad chronology show that a Stone Age camp site or a Bronze Age settlement could have existed at this location.

Alma Lekniutė,
Medeina Gailiūtė

Apuolės piliakalnis su papėdės gyvenviete

Apuolės piliakalnis (Skuodo r., Aleksandrijos sen.) (UK 24505) ir jo aplinka pradėta tyrinėti dar XX a. 3 dešimtmetyje, įvairių tyrėjų dėmesio jis sulaukė ir vėliau. 2018 m. J. Sadauskas Apuolės piliakalnio su gyvenviete teritorijos tvarkymo vietose ištyrė 4 perkasas iki projektinio gylio, perkasos 5 V dalį bei 8 šurfus – iš viso 63,5 m^2 dydžio plotą (*ATL 2018 metais*, 2019, p. 70–75). 2019 m. buvo tęsiami J. Sadausko pradėti tyrimai.

2019 m. kovo–liepos mėn. piliakalnio ir papėdės gyvenvietės teritorijoje atlikti žvalgomieji ir detalieji tyrimai bei žvalgymai pagal Apuolės valstybiniame kraštovaizdžio draustinyje esančių vertybių sutvarkymo ir pritaikymo lankymui projektą. Tyrimai atlikti laiptų, naujų pėsčiųjų takų, atokvėpio, pakietinto grunto ir apžvalgos aikštelių, informacinių ženklų, stendų ir rodyklių, kelio užtvarų, rodyklių, riboženklių vietose. Ištirtos 5x2,5 ir 6x1 m dydžio perkasos 5 ir 6, 33 šurfai (2, 5, 11–41) bei žvalgytos žemės

1 pav. Apuolės piliakalnio tyrinėjimų planas: 1 – žvalgomųjų tyrimų vietos; 2 – detaliųjų tyrimų vietos; 3 – žvalgymai; 4 – ankstesnių tyrimų vietos; 5 – Apuolės piliakalnio su papėdės gyvenviete saugoma teritorija. A. Lekniutės brėž.

Fig. 1. Plan of the investigation of Apuolė hillfort: 1 – field evaluation sites; 2 – excavation sites; 3 – field surveys; 4 – sites of earlier investigations; 5 – protected territory of Apuolė hillfort and the settlement at its foot

judinimo darbų vietos, tarp jų ir mechaniniu bei rankiniu būdu padaryti 93 gręžiniai (1 pav.).

Perkasa 5 tirta piliakalnio aikštelėje, buvusio medinio šulinio vietoje. 2018 m. V perkasos dalį iki projektinio gylio ištyrė J. Sadauskas (5x2,5 m – 12,5 m^2). 2019 m. pagal projektą iki įžemio ištirta R (5x2,5 m dydžio) perkasos dalis. Bendras perkasos dydis yra 5x5 m, iš viso 25 m^2 plotas. Apie 20 cm gylyje nuo perkasos paviršiaus R ir P sienelėse fiksuotas 1928–1932 m. V. Nagevičiaus tyrimų metu perkastas sluoksnis – tamsi pilka žemė, maišyta su šviesiai pilku smėlingu moliu. Š–P kryptimi perkasimo ilgis siekia apie 4,7 m, 45 cm gylyje aptikta nedidelė lygiu (?) paviršiumi keramikos šukė su grūsto granito priemaišomis. Perkasto sluoksnio storis siekia 40–50 cm, link perkasos centrinės dalies jis plonėja iki 20 cm. 40–70 cm gylyje po perkastu sluoksniu atidengtas apie 10–20 cm storio šviesiai rusvo smėlio sluoksnis be jokių archeologiškai vertingų radinių. Po šiuo sluoksniu didžiojoje perkasos dalyje 80 cm gylyje atidengtas įžemis – melsvas šlynas (centrinėje dalyje – apie 1,6 m gylyje). 0,85–1,2 m gylyje nuo perkasos paviršiaus, apie 30 cm atstumu nuo R sienelės atidengti 3,8 m ilgio, 30–40 cm pločio, apie 30 cm aukščio Š–P kryptimi orientuotos apatinės šulinio dalies (buvusio apatinio vainiko – rentinio) visiškai sutręšusios medienos fragmentai (2 pav.). Mediena, uždengus ją geotekstile, palikta *in situ*. Po ja fiksuotas iki 10 cm storio smulkios frakcijos šviesiai pilko smėlio sluoksnis. Į V nuo medienos perkasoje fiksuota pilka durpinga žemė su XX–XXI a. žalio stiklo šukėmis. Perkasos centrinėje dalyje įsigilinta iki 2,2 m.

2 pav. Šulinio rentinio fragmentas, atidengtas perkasoje 5. A. Lekniutės nuotr.
Fig. 2. A fragment of the well lining unearthed in trench 5

Perkasa 6 tirta piliakalnio PV pašlaitėje. 6x1 m (6 m^2) dydžio perkasoje archeologinio sluoksnio ar radinių neaptikta.

Archeologiškai vertingais sluoksniais ir radiniais išsiskyrė šurfai 5, 13, 14, 19, 26, 27, 29, 30, 35, 41 bei žvalgyti gręžiniai PV ir PR piliakalnio papėdėse.

Šurfe 5 po paviršiniais sluoksniais, 25–30 cm gylyje nuo žemės paviršiaus atidengta,

kaip spėjama, labai fragmentiškai išlikusi laužavietė, kurią sudaro apie 9–15 cm skersmens vietomis apdegę akmenys. Tarp jų rasta molio tinko, smulkių angliukų fragmentų. Įžemis – šviesiai rusvas smėlingas molis, atidengtas 65 cm gylyje. Šurfo aplinkoje, ariamos žemės paviršiuje taip pat pastebėta molio tinko fragmentų.

Kultūrinio sluoksnio pėdsakų aptikta PR piliakalnio pašlaitėse tirtuose šurfuose 13 bei 14. ***Šurfe 13*** apie 60 cm gylyje fiksuotas vidutiniškai 90 cm storio juodžemio sluoksnis su kultūrinio sluoksnio požymiais. ***Šurfe 14*** apie 75–80 cm gylyje atidengtas apie 10 cm storio nežymiai P ir V kryptimis nuolaidėjantis juodos žemės sluoksnis, kuriame aptikta pavienių molio tinko bei angliukų fragmentų. Tiksliau datuojančių radinių nerasta. Maždaug 85 cm gylyje fiksuotas apie 50 cm storio pilko priemolio sluoksnis, taip pat nežymiai nuolaidėjantis P ir V kryptimis. Tai greičiausiai nuo piliakalnio šlaitų slinkęs kultūrinis sluoksnis.

Šurfe 19 apie 45–50 cm gylyje atidengtas 40 cm storio juosvos žemės sluoksnis, kuriame rastos 2 keramikos šukės, kaulo fragmentas bei keli molio tinko gabaliukai. Apie 90 cm gylyje fiksuotas įžemis – rusvas molis.

Šurfe 26 15–23 cm gylyje atidengti apie 10–15 cm kalkių ir žvyro sluoksniai, nuolaidėjantys P kryptimi. Po jais maždaug 35 cm gylyje atidengtas apie 38 cm storio juodos žemės sluoksnis, kuris pagal keramiką gali būti datuojamas I tūkst. II puse. Šiame juodos žemės sluoksnyje aptikta keramikos lygiu ir grublėtu (?) paviršiumi, molio tinko fragmentų, akmeninio galąstuvo (?) fragmentas bei angliukų. Po šiuo sluoksniu apie 73 cm gylyje atidengtas maždaug 67 cm storio rudo molio sluoksnis – perkasimas, kuriame įvairiame gylyje fiksuotos juodos žemės dėmės su degėsiais bei molio tinko fragmentais. Tikslesnė šio sluoksnio chronologija nenustatyta dėl jį datuojančių radinių

0 5 cm

3 pav. Keramika grublėtu paviršiumi iš šurfo 29. M. Gailiūtės nuotr.

Fig. 3. Pottery with rough surfaces from test pit 29

stokos. Apie 1,4 m gylyje fiksuotas įžemis – rudo molio paviršius be juodžemio dėmių.

Šurfas 27 tirtas piliakalnio aikštelės V dalyje, tako vietoje. Apie 17 cm gylyje fiksuotas maždaug 25 cm storio juodžemio kultūrinis sluoksnis. 25 cm gylyje ŠR šurfo dalyje surastas geležinis peiliukas (?), 28 cm gylyje – dvi keramikos šukės (viena jų lygiu paviršiumi) su grūsto akmens priemaišomis. Apie 42 cm gylyje pasiektas rusvo molio įžemis.

Piliakalnio aikštelėje, R pylimo ŠV pašlaitėje tirtas ***šurfas 29***. 10 cm gylyje fiksuotas iki 25 cm storio gelsvo priesmėlio sluoksnis, siejamas su XIII a. pylimo rekonstrukcija. Šiame sluoksnyje apie 30 cm gylyje aptikta riedulių, greičiausiai nuslinkusių nuo piliakalnio viršaus, bei keramikos šukė. Po šiuo sluoksniu 35 cm gylyje fiksuotas apie 65 cm storio VI/VII a. – II tūkst. pradžia datuojamas juodžemio kultūrinis sluoksnis su grublėtąja keramika (3 pav.), molio tinko fragmentais bei dviem strėlių antgaliais (?). Šiame sluoksnyje apie 70–75 cm ir 85–100 cm gylyje išsiskyrė intensyvesni juodos žemės sluoksniai, kuriuose taip pat aptikta archeologinių radinių. Apie 1 m gylyje atidengtas rusvo molio įžemis.

Šurfe 30 po velėnos sluoksniu iki pat įžemio fiksuotas perkastas tamsiai pilkos žemės sluoksnis, kur 15–20 cm gylyje atidengta apie 10 cm skersmens akmenų sankaupa, 60 cm gylyje aptikta molio tinko fragmentų, 65–80 cm gylyje – keramikos grublėtu ir lygiu paviršiumi

šukės. Įžemis – rusvas molis, atidengtas 90 cm gylyje.

Šurfe 35, tirtame piliakalnio P pašlaitės dalyje, 10 cm gylyje atidengtas apie 25 cm storio tamsiai rudos žemės sluoksnis, greičiausiai nuslinkęs nuo šlaito (datuojamas XIII a.). Po juo fiksuotas 30–35 cm storio juodos žemės sluoksnis, kuriame rastos 2 keramikos lygiu paviršiumi šukės, molio tinko fragmentų, angliukų. Sluoksnis datuojamas VI/VII a. – II tūkst. pradžia. Giliau fiksuotas įžemis – šviesus rusvas smėlingas molis.

Šurfo 41 R dalyje 10 cm gylyje atidengtas apie 35 cm storio juodžemio sluoksnis, kuriame rastas XX a. I puse datuojamas žalia glazūra padengtas molinis švilpukas – arklys (?). Po juo 40–47 cm gylyje Š–ŠV šurfo dalyse fiksuotas įžemis. Ties šurfo Š sienelės centrine dalimi 47–50 cm gylyje atsidengė juodos žemės užpildo dėmė, besitęsianti į šurfo Š sienelę, ties kuria padaryta išpjova. Bendrai atidengta apie 60x50x16 cm dydžio netaisyklingo apskritimo formos duobė, orientuota Š–P kryptimi. Pjūvyje ji 16 cm gylio, nuolaidėjančiomis sienelėmis bei nežymiai užapvalintu dugnu. Duobės užpilde aptikta pavienių akmenų, molio tinko fragmentų bei 2 lipdytos keramikos šukės.

Žvalgant įrengiamų ekspozicinių pilies vartų vietoje, abipus kelio į piliakalnį, 1928–1932 m. tirtame plote, kasti du kasiniai. ***Kasinyje 1*** fiksuotas ankstesnių archeologinių tyrimų metu perkastas rudo molio sluoksnis su angliukais bei molio tinko fragmentais. PR kasinio kampe, apie 1,02 m gylyje fiksuota ryški apie 20x20 cm dydžio degėsių dėmė, kurios aplinkoje, tamsiai rudame molyje buvo daug angliukų. Preparuojant dėmę degėsių sluoksnis tapo gerokai intensyvesnis (apie 5 cm storio), pastebėta ir didesnių nuodėgulių fragmentų. Po šiuo sluoksniu fiksuotas apie 20–25 cm storio tamsiai rudo molio sluoksnis, kuriame buvo

4 pav. Strėlės antgalis iš piliakalnio PV pašlaitės gręžinio. M. Gailiūtės nuotr.

Fig. 4. An arrowhead from the borehole at the hillfort's SW foot

15x13x12 cm dydžio akmuo. 1,23–1,25 m gylyje fiksuotas įžemis – šviesiai rudas molis. ***Kasinyje 2*** fiksuotas ankstesnių archeologinių tyrimų metu perkastas rudo molio su angliukais ir smulkiais molio tinko fragmentais bei perdegusio raudono granito su akmens gabalėliais sluoksnis. Apie 1,44 m gylyje kasinio PR kampe fiksuotas ankstesnių archeologinių tyrimų metu tirtos perkasos kraštas (?). Ties centrine ir V kasinio dalimis apie 1,44 m gylyje (gylis pagal ŠR sienelę) išryškėjo 3 apskritos 10–15 cm skersmens dėmės bei dvi žmogaus pėdų formos dėmės. Fiksuotas stulpaviečių dėmių gylis – iki 1,95 m nuo žemės paviršiaus. Stulpaviečių užpildas – juodas gruntas su angliukais bei smulkiais molio tinko fragmentais. Minėtos žmogaus pėdų formos dėmės (tikėtina, kad tai 1928–1932 m. tyrimų rezultatas) orientuotos ŠR–PV kryptimi, apie 36/30 cm dydžio. Šie du įžemyje (šviesiame molyje) įspaustų pėdų įspaudai yra apie 2 cm storio. Užpildas – tamsiai rudas permaišytas molis su juodžemio ir angliukų dėmelėmis atidengtame paviršiuje.

Žvalgant piliakalnio ŠR šlaite, įrengiamo terasuoto tako vietoje archeologiškai vertingų radinių ar struktūrų nerasta. Piliakalnio aikštelėje ir jo pašlaitėse įrengiamų pėsčiųjų takų vietose, rekonstruojamos mašinų aikštelės teritorijoje žvalgant rasta lipdytinės keramikos šukių bei molio tinko fragmentų. Piliakalnio PR pašlaitėje, P kelio užtvaro vietoje, Š gręžinyje, vidutiniškai 40 cm gylyje juodoje žemėje pastebėta molio tinko fragmentų, P gręžinyje – geležinės ylos fragmentas.

P–PV piliakalnio šlaite įrengiamų laiptų apačioje, numatytos rodyklės vietoje žvalgyti du vidutiniškai iki 60–67 cm gylio daryti grėžiniai. V grėžinyje, grėžtame iki 45 cm gylio, juodame grunte aptiktas įtveriamasis strėlės antgalis su ylos pavidalo galvute, datuojamas apie XI–XIII a. (4 pav.), molio tinko fragmentų.

Apuolė hillfort and the settlement at its foot

In 2019, an investigation was conducted on the grounds of Apuolė hillfort and the settlement at its foot (Skuodas District, W Lithuania). During it, two trenches (18.5 m^2) and 33 test pits (34.6 m^2) were excavated, earthwork monitored, and 93 boreholes drilled (Fig. 1). Archaeologically valuable layers and finds were distinguished in test pits 5, 13, 14, 19, 26, 27, 29, 30, 35, and 41 and in the boreholes at the SW and SE feet of the hillfort.

Fragments of completely rotten wood from a well's lower lining were unearthed in trench 5 at the site of castle's former well in the investigated hillfort enclosure (Fig. 2). Cultural layers with pottery with smooth and rough surfaces, clay daub fragments, charcoal, and other finds dating to the 6th/7th–13th centuries were discovered in the test pits (Figs. 3, 4).

Birutė Lisauskaitė

Prelomciškės piliakalnio papėdės gyvenvietė

Rekonstruojamo vietinės reikšmės kelio LZ0929 ruože, patenkančiame į Prelomciškės piliakalnio su papėdės gyvenviete (Lazdijų r., Teizų sen.) (UK 22947) teritoriją ir vizualinės apsaugos pozonį, tęsti 2018 m. pradėti tyrimai. 2018 m. K. Duderis ištyrė 15 šurfų (iš viso 30 m^2) ir atliko žvalgymus 740 m ilgio atkarpoje. Tyrimų metu kelio PV kelkraštyje kastuose

1 pav. Tyrimų situacinis planas: 1 – 2018 m. tirti šurfai; 2 – 2019 m. tirtos perkasos. B. Lisauskaitės brėž.

Fig. 1. Situation plan of the investigation: 1 – test pits excavated in 2018; 2 – trenches excavated in 2019

